

להתקדם

מאמרים בדרכי ההנהגה ותיקון המידות שנמסרו על סדר הספר הקדוש "תומר דבורה"

מדת המלכות
כיצד שומרים על השראת השכינה גם בזמנים שהאדם יוצא מביתו

כיצד השכינה קיימת עם האדם בהיותו מחוץ לביתו?

במאמר הקודם התבאר יסוד גדול שמחדד הרמ"ק בפרק זה: אדם יכול להתעלות, להשקיע בלימוד, בתפילה ובעבודת ה', ועדיין "פשיטא" שלא תהא עמו שכינה כלל! וזאת משום שאינו נשוי לאשה, ו"עיקר השכינה לאדם מצד הנקבה".

והתבאר גדר הדבר, שהשפע האלוקי אינו בא לאדם עבור עצמו, אלא רק בכדי שישפיע אותו הלאה, ולכן הוא בא אליו רק כשהוא דואג להעביר אותו אחר כך לאשתו - שתעביר אותו הלאה לבנים.

לאור זאת מקשה הרמ"ק: מה יעשה אדם בזמנים שהוא מוכרח לפרוש מאשתו, כגון בעת שהוא יוצא לדרך? או במקרה שהוא הולך ללמוד בבית המדרש כל ימות השבוע וחוזר רק בערב שבת? האם בזמנים כאלו אין לו יכולת לזכות להשראת השכינה?

משיב הרמ"ק, אכן בזמנים כאלו האדם צריך לעשות פעולה מיוחדת על מנת להעמיד אצלו את השכינה:

יִהְיֶה זָרוֹי וְגִשְׁפֹּר לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ וְלֹאֲחֹז בַּתּוֹרָה, שְׂבֻסָּה זֶה שְׂכִינָה שְׁהִיא שְׁמִיטַת הַדֶּרֶךְ, עוֹמְקֶת לוֹ תְּמִיד בְּהִיּוֹתוֹ זָהִיר מִן הַחֶטֶא וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. וְאַחֵר כִּי בָּאוּ מִן הַדֶּרֶךְ רָאוּי לִפְקֹד אֶתָּה, וְכֵן שְׂכִינָה תְּמִיד עִמּוֹ, כִּן פֶּרֶשׁ בְּזֹהַר בְּפִשְׁתַּ בְּרֹאשִׁית וְדף ס"ט.

לא ברור כיצד זה מתחבר עם היסוד שנאמר קודם. הלא התבאר שהשכינה שורה באדם רק עבור אשתו, ואם כן, כיצד תפילת הדרך, לימוד התורה והזירות מעבירות, מעניקים לאותו אדם היוצא לדרך את השראת השכינה, והרי סוף סוף בזמנים אלו הוא אינו נמצא יחד עם אשתו ואינו משפיע לה מאומה!

השכינה באה עמו מהבית וחוזרת אל הבית

כדי להשיב על כך, עלינו לראות את מקור הדברים בספר הזוהר הקדוש, ואלו עיקרי הדברים [בתרגום]:

מי שיוצא לדרך יסדר תפלה לפני הקדוש ברוך הוא כדי להמשיך עליו שכינת רבונו עד שלא יצא לדרך. כיון שסדר תפלתו ושכחו ושכינה שורה עליו - יצא, שְׁהִי שְׂכִינָה הַדֶּרֶךְ עִמּוֹ.

כל זמן שהאדם מתעבב בדרך, צריך לשרד מעשיו כדי שהזווג העליון לא יפרד ממנו, שהזווג העליון הזה שומר אותו בדרך ולא נפרד ממנו עד שישבו לביתו. וְכִשְׁעָה שְׂנַכְנַס

המשך בעמוד הבא

התבוננות מעמיקה ומחזקת במוסרי הפרשה

להתבונן

שני חלקי העבודה בימי ספירת העומר - ל"ב טו"ב

שני החלקים בהכנת הכלי

והנה, בהכנת הכלי יש שני חלקים, האחד: ליצור את עצם הכלי, והשני: להכשירו לקליטת האור.

לדוגמא: כשאדם יוצר כוס לשתית יין. ראשית הוא צריך לבנות את עצם הכוס, ולאחר מכן עליו להכשיר אותה בציפוי פנימי וכיוצ"ב לקליטת המשקה המיוחד אותו הוא מבקש למזוג לתוכו.

שני השלבים בימי הספירה - ימי הל"ב וימי הטו"ב, מיועדים לעבודת ההכנה של שני החלקים הללו. ובמאמר זה נתמקד בעיקר בחלק הראשון - שהוא עבודתו בימים אלו.

יצירת הכלי - אישיות פנימית ייחודית לכל אדם

בל"ב הימים הראשונים של הספירה אנו יוצרים את גוף הכלי. זו היא האישיות הייחודית הקיימת בכל אדם, אליה הוא מבקש לקבל את האור האלוקי.

ונבאר כיצד.

בכל דור יש בעולם שישים ריבוא נשמות, וישנם דורות רבים מאז מעמד הר סיני ועד לתיקון השלם באחרית הימים. ולכאורה, מדוע יש צורך בריבוי כה גדול של נשמות?

אלא, שלכל אדם ישנו סגנון ייחודי ותפיסה שונה. כפי שאמרנו חז"ל (ברכות נח.) "כשם שפרצופיהן שונים כך דעותיהן שונות". ורצונו של הקב"ה הוא להתגלות במגוון של רבבות אלפי ישראל.

לכל אדם אופי שונה ודעת אחרת. כפי התכוונת בהם נולד, המשפחה בה גדל, והמחנכים מהם ינק. והוא מוסיף ומעצב את אישיותו עוד ועוד על פי התורה שלומד בדרכו הייחודית. - וכפי האישיות הייחודית שלו, כך הוא מזהה את הגילוי האלוקי מזווית שונה.

ייחודיות התורה של כל אחד

גם בלימוד התורה יש ענין בריבוי גוונים. לכל אדם צריכה להיות תפיסה שונה בתורה, כפי שאנו אומרים בתפילה: "יתן חלקנו בתורתך", לכל אחד חלק אחר.

ואין הכוונה חלילה שיש חלקים בתורה שהוא לא עוסק בהם, אלא שאת כל התורה כולה הוא לומד על פי התפיסה הייחודית לו, וזהו 'חלק' מיוחד בתפיסת התורה כולה.

אילו לימוד התורה היה רק קריאת טקסט ופירוש, לא היה ניתן לגלות בו גוונים שונים ומרובים כל כך. אולם הלימוד האמיתי הוא זה שעוסק בהבנה פנימית ותפיסה עמוקה, ובזה יש הבדל גדול בין אדם לחברו. הש"ס כולו מלא במחלוקות תנאים ואמוראים, גם הראשונים והאחרונים נחלקים. ולעולם אין מי שיאמר

המשך בעמוד הבא

חלוקת ימי הספירה לשני חלקים - ל"ב טו"ב

ימי ספירת העומר מתחילים בהקרבת קרבן העומר, כשבתחילתם אנו עדיין אפופים במ"ט שערי טומאה - במדרגת בהמה שמאכלה שעורים. ובאמצעות ההשתוקקות ותחושת המיאוס ממצב זה, אנו אט אט מתנתקים מהמצב השפל, וכך צעד אחר צעד, מכשירים את כלי הנפש שלנו להיות ראויים לקבל את ההארה האלוקית בחג השבועות, בו מתעלים ב'אתערותא דלעילא' למדרגת אדם השלם.

הבני יששכר (חודש אייר מאמר ג) מגלה סוד נפלא על עבודת ימי העומר:

ימי הספירה מתחלקים לשני חלקים: עד ל"ג בעומר - ומ"ג בעומר. מראשית ימי הספירה עד ל"ג בעומר ישנם ל"ב ימים, ומ"ג בעומר עד חג השבועות יש טו"ב ימים.

ויש להתבונן: מהי עבודתנו בשני החלקים של ימי הספירה, וכיצד הם רמוזים במילים "לב טוב"?

האור נכנס רק לפי הכלי

בכדי לבאר את הדברים, נעמיד יסוד בסיסי שקיים במערכת הרוחנית הפועלת בעולמות כולם, והוא נכון גם בעבודתנו בעולם הזה -

ההשפעה הרוחנית בכל מקום מורכבת מ'אור' ו'כלי'. וההארה מגיעה רק לפי ערך הכלי והכנתו.

כשהכלי חלש, לא ניתן להכניס בו אור רב, מפני שזה עלול לגרום ל'שבירת הכלי'. כמו שאדם בעל שכל חלש אינו יכול לקבל חכמה גדולה יותר ממידתו.

יצירת והכשרת הכלי קודמת לקבלת האור

לאור זאת מובן שעל מנת לקבל כל הארה רוחנית, מוכרחים להקדים וליצור בתחילה את הכלי שבתוכו יכנס האור.

תהליך הכנת הכלי קודם להכנסת האור היה כבר מאז בריאת העולם, כאשר בתחילה העולם היה 'תוהו ובוהו וחושך על פני תהום' (בראשית א, ב), ומשם העולם צעד אל עבר הגילוי של ה'יהי אור'.

כך גם היה ביצירת עם ישראל, תחילתם במצרים, שם היו במצב שפל בלא 'צורת אדם' בן חורין בעל דעה עצמית בסיסית, ומשם צעדו בְּעִלְיָה אחר עליה אל עבר קבלת אור התורה - ו"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות פ"ו מ"ב).

ובסדר זה אנו פועלים גם בימי ספירת העומר. כאשר בחג השבועות אנו עתידים לקבל אור לפי הכלים שיש בנו. ולכן בימי הספירה אנו מקדימים ועוסקים ביצירת הכלים והכשרתם לקבלת האור.

לְבִיתוֹ צָרִיךְ לְשַׁמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ, מְשֻׁם שְׂאִשְׁתּוֹ
גִּרְמָה לֹא אוֹתוֹ וְזֶה עֲלִיּוֹן.

בדקדוק דברי הזוהר נראה ברור, שבשעת היציאה לדרך אין האדם זוכה להשראת השכינה מסוג אחר מזה שהיה לו בהיותו עם אשתו בבית, אלא אותה 'שכינה' ששורה עליו בהיותו בבית עם אשתו, היא זו שממשיכה ובאה עמו לדרך, והיא גם זו שחוזרת עמו מן הדרך אל הבית.

ולכן מזהיר הזוהר הקדוש, שהאדם צריך לומר תפילה קודם שיוצא מן הבית, כדי "למשוך" את השכינה מהבית, ו"לשמור" אותה עמו כל הדרך על ידי לימוד התורה וזהירות מחטאים, וכשחוזר לביתו עליו לשמח את אשתו כדי "להחזיר" את השכינה הזו למקומה הראשון.

מה פשר הדבר? מדוע צריך למשוך את השכינה מהבית ולהחזיר אותה לשם?

להשאיר מחובר גם ביציאה לדרך

ההסבר הוא כך -

כשאדם הולך לדרך עבור עצמו ומתנתק כביכול מאשתו ומביתו, הוא אכן מצוי בלא השראת השכינה. אבל כשאדם הולך לדרך עבור אשתו, וכל מחשבתו ותכליתו לחזור אל הבית ולהביא לשם את השפע שהוא מלקט מבית המדרש ומן הדרך, הרי שגם בהיותו בדרך הוא עדיין "נשוי" ומחובר לאשתו וממילא להשראת השכינה.

דומה הדבר למקרה בו האיש יוצא מביתו כדי לרכוש מצרכים לארוחת ערב עבורו ועבור בני ביתו, האם יש מקום לתרעומת או לתחושה שהוא עזב את הבית והשאיר את משפחתו בבדידות? הלא המבט הוא הפוך, תחושה של הכרת הטוב והערכה על התמסרותו למען בני הבית, והבנה מלאה שהוא יוצא כדי להביא להם את צרכיהם, ולא כדי לברוח ולהפרד מהם.

זה כוונת הזוהר הקדוש שהאדם היוצא לדרך צריך למשוך עמו את השכינה מהבית, ולשמור אותה עמו, ובסוף להחזיר אותה אל הבית. כי המבחן אם היציאה לדרך היתה עבור האשה או בנייתוק ממנה, הוא האם בחזרתו לביתו הוא מתבודד לעצמו, או שהוא עוסק בלהעניק לבני הבית את השפע שליקט בעבורם.

אין 'שכינה' מיוחדת שמסייעת בדרך, אלא יש רק אפשרות למשוך את החיבור מהבית, שימשיך ויתקיים גם כשהאיש נמצא בדרך.

לפעמים הבעל רוצה ללכת ללמוד ב'כולל ערב' וכדומה, והאשה מתנגדת וטוענת שהיא מרגישה 'בודדה' בבית. והבעל לא מבין כיצד היא לא מעריכה את לימוד התורה שלו, וכי אינה מבינה שמטרתה לעזור לבעלה ללמוד ולא לבטל אותו!?

יתבונן אותו בעל במשל שהובא לעיל: הרי כשהוא הולך לקנות מצרכים במכולת, האשה איננה מרגישה בודדה, והיא לא מנסה למנוע ממנו לצאת. וזאת מפני שהוא הולך בכדי להביא לה מצרכים, והיא מרגישה שהיציאה שלו נעשית עבורה, ואז גם כשהוא בחוץ הוא מחובר לצרכיה.

לעומת זאת, כשהבעל הולך ללמוד, היא מרגישה שהוא הולך להתנתק ממנה ולעסוק בעליה הרוחנית העצמית שלו, ומשאיר אותה בודדה.

ואם כן, הפתרון הוא שהבעל ירגיש ויחיה באופן ברור את דברי התומר דבורה שמטרת השכינה ששורה עליו היא רק כדי שישפיע אותה לאשתו, ובשעה שיוצא ללמוד בערב יאמר לה במפורש: 'אני יוצא ללמוד בשביל להביא קדושה לבית'. באופן כזה היא תשלח אותו בשמחה, ותרגיש שהוא עמה גם כשהוא בפועל נמצא בחוץ.

שהדעה של השני היא 'גילוי פנים בתורה שלא כהלכה'. להיפך, חז"ל מלמדים אותנו (עירובין יג:) "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". יש מקום לגילוי המיוחד של כל אחד ואחד. ולכתחילה ניתנה התורה באופן הזה, משום שהיופי של התורה הוא דוקא בריבוי הגוונים שיש בה.

בניית האישיות העצמית - תיקון הל"ב

התפיסה הזאת היא השלב הראשון בהכנת הכלי לקבלת האור. תחילה האדם צריך לגבש את המקום הייחודי של עצמו.

עבודה זו היא תיקון הלב, משום ששם נמצא המקום הייחודי של האדם.

הגמרא אומרת (סנהדרין קו:): "רחמנא ליבא בעי". כי הקב"ה אינו מבקש מאיתנו תפוקה של מעשים, אלא את ליבנו הייחודי הוא מבקש!

כך כותב המסילת ישרים (פ"ו):

ואמנם כבר ידעת, שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו, הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה.

כח היצירה של האדם בעבודת ה' נמצא רק בלב הפנימי שלו. שם הוא עיקר האדם, ובו באה לידי ביטוי הייחודיות שלו.

בפעולה החיצונית אין הבדל בין אדם לחברו, כולם עושים את המצוות וכולם מתפללים. אך בעבודת הלב - ההתחברות והרגש, ההבנה וההתמודדות, בזאת תהום פעורה בין אדם לחברו.

לנהוג 'כבוד' זה כזה - המקום הייחודי של כל אדם

הייחודיות של כל אדם ואדם, היא הסוגיא של ה'כבוד'.

'כבוד' בגימטריה ל"ב.

בניית הלב הפנימי, היא נתינת כבוד לאישיות הייחודית.

עניינו של ה'כבוד' הוא הכרה במקום הייחודי של כל אחד ואחד. ומי שמבין סוגיא זו נכונה ביחס לעצמו, מבין אותה באותה מידה גם ביחס לחברו. כפי שלעצמו יש ייחודיות וזכות לבטא אותה בפיו, כך גם לחברו.

לאור זאת נבין מה היתה החומרה הגדולה בכך שתלמידי רבי עקיבא "לא נהגו כבוד זה בזה" (יבמות סג:), משום שחוסר כבוד פירושו שכל אחד ראה את דעתו כדעת האמת היחידה ולא נתן מקום לחברו לחשוב אחרת, וזה היפך המושג של תורה שבעל פה.

שכן, בשונה מהתורה שבכתב שניתנה מן השמים כתובה וחתומה, בלא יכולת לשנות בה קוץ או תג. כל מהותה של "תורה שבעל פה" היא היכולת של כל חכם לבטא את התורה ב"פה" המיוחד והאישי שלו, ועל פי ההתבוננות העצמית בכח הדעת האישי שלו.

ונמצא שבדרכם ש"לא נהגו כבוד זה בזה" הם מנעו את בניית עולם התורה שבעל פה - שצריכה להתפתח מרבי עקיבא ותלמידיו.

זו הסיבה שמיתתם היתה דוקא בל"ב הימים הראשונים של ימי הספירה, משום שאלו הם הימים של העיסוק ביצירת הכלים ובביסוס ה'כבוד' של כל אדם.

חודש אייר נוצר כאות ו' - סוגיית החיבור

נוסיף נקודה נוספת בענין זה -

בספר יצירה (פ"ה) מבואר שלכל חודש מ"ב חודשי השנה יש את מיוחדת מהכ"ב אותיות שעל ידה נברא חודש זה, והיא משפיעה על המאורעות שמתהווים באותו חודש.

האות שיוצרת את חודש אייר, היא האות ו'.

נשים לב, כי בדרך כלל המועד המיוחד בכל חודש מושפע מהאות שיוצרה את אותו חודש. לדוגמא: חודש אב נוצר באות ט', והמועד שבו הוא ט' באב.

והנה, עניינה של האות ו' הוא חיבור. ו' החיבור. כמו בפסוק "ווי העמודים" (שמות לח, יז) שהם נקודות חיבור.

ואכן, חודש אייר ניצב בין חג הפסח בניסן לחג השבועות בסיון, וכל מהותו להיות נקודת החיבור ביניהם.

וכהמשך לדברים האמורים, נראה כי בחודש זה נכונה לנו עבודה מיוחדת לתת 'כבוד' לכל אחד מכלל ישראל, על ידי שאנחנו נותנים זכות קיום ומשקל לכל בן עליה מכלל ישראל בנקודת הבחירה שהוא נמצא בה, וכך לחבר את חלקי הגילוי של כולם לתמונה אחת מושלמת של גילוי אלוקי מפואר ומלא.

הכנת הכלי כימי הטו"ב - בטחון ותלות בהקב"ה

לאחר ל"ב ימי הספירה הראשונים, מסתיימת יצירת הכלי וביסוס האישיות הייחודית של כל אחד מישראל. ומעתה, מל"ג בעומר עד חג השבועות יש עוד טו"ב ימים, ובהם העיסוק הוא בחלק השני של עבודת הכנת הכלי - הכשרת פנימיותו להיות ראוי לקבלת אור התורה.

את הכשרת הכלי לספיגת האור האלוקי, אנו עושים באמצעות יצירת התלות בקב"ה ובהשפעתו התמידית, כאשר התלות הזו יוצרת חיבור עמוק ופנימי, המאפשר את יניקת ההארה האלוקית לתוכנו.

יסוד זה שהתלות יוצרת אפשרות להשיג את דברי התורה, ניתן ללמוד מנוסח התפילה:

אֲבִינוּ מִלְכֵּנוּ, בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּחָנוּ בְּךָ וְתַלְמִידָם חָקִי חַיִּים, כֵּן תִּתְּנֵנוּ וְתַלְמִידֵנוּ.

בכדי לקבל את אור התורה צריך לבטוח בה'.

הסיבה לכך היא, משום שהתורה אינה רק המילים השטחיות, אלא תוכנה האמיתי הוא הארה פנימית הבאה בהשפעה עליונה מאת הקב"ה אל לב האדם. ועבור כך יש צורך בחיבור גמור בין האדם לקב"ה.

גם לאחר העמל והשקיעות בעומקה של הלכה, עדיין אין לנו יכולת להשיג את הדברי תורה לאמיתם בכוחות עצמינו, ואנו מוכרחים לשם כך להתחבר בחיבור של ממש אל נותן התורה, ורק בזאת אנו זוכים להשיג את כוונתו.

החיבור העוצמתי הזה נוצר רק על ידי התלות. שכן כאשר מבקשים לחבר שני דברים, לא ניתן לעשות זאת בשום צורה שבעולם, אלא רק על ידי התלות. כשיש שני דברים שתלויים אחד בשני, ואין קיום לאחד בלא השני, בבחינת "אבר שהנשמה תלויה בו", רק אז נוצר איחוד גמור ביניהם.

זו הסיבה לכך שהכשרת פנימיות הכלי לקבל התורה הוא רק על ידי חיזוק הבטחון בה'. מפני שהתלות יוצרת איחוד וחיבור, שעל ידם מתחברים למקור העליון של התורה האלוקית.

מדוע היה גם פה גדול לטביעת המצרים בים סוף

אחוז לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים קרמים וקרמינו קמור // פרק ב, פסוק טו

טביעת המצרים כנגד התנהגותם בערמומיות

לאחר שבפסוק הקודם עסקנו בנזקת של כלל ישראל שבאמצעותה נעשה נס ההצלה של קריעת ים סוף, והיא הצרה הגדולה שגרמה לתלות גמורה ובטחון מוחלט של ישראל בהקב"ה עד כדי כניסה לתוך הים במסירות נפש.

כעת בפסוק הנוכחי, נלמד על הסיבה שהובילה לטביעת של המצרים בתוך הים.

מפרש הגר"א:

אחר כך השקיף ה' על מחנה מצרים, ואמר למלאכי השרת "אחוזו לנו שועלים שועלים קטנים" - "תפסו את השועלים".

והסיבה שהקב"ה הטביע את המצרים בים, היא מחמת שהם נהגו עם כלל ישראל באופן ערמומי של 'שועלים', כלשון הפסוק "הבה נתחכמה לוי". לדוגמא:

פרעה ציוה לעמו 'כל הבן הילוד היאורה תשליכה', ופירושו, אתם תשליכו לים, והם כאשר יגשו אלי למשפט אליכם, אדחה אותם ואומר הביאו עדים.

ובזאת מתפרש הפסוק:

ואמר 'שועלים שועלים קטנים' - 'שועלים' הוא פרעה ושריו, ושועלים קטנים הם שאר העם, כי שניהם עשו רעות לישראל, כמו שנאמר 'וימת מלך מצרים ויאמר בני ישראל מן העבודה', פירוש, כאשר היה מלך מצרים ח', היה המלך לבד משעבד עם ישראל ולא שאר העם, אבל כשמת מלך מצרים, אז 'ויאמרו בני ישראל מן העבודה', כי כיון שלא היה להם מושל - היו הכל משעבדים עמם אפילו שאר העם.

ושניהם - פרעה והעם, עשו רעות גדולות ובקטנים, והם שאמר מחבלים 'קרמים' הם הגדולים שמרדו את חייהם, 'זכרמינו סמדר' הם הקטנים שהשליכו אותם לים.

ויש להתבונן ולהבין, מדוע צריך לנמק את טביעת המצרים בים שוף בכך שוה 'שועלים' שהתנהגו בערמומיות, וכי עצם זה שהשתעבדו בכלל ישראל, אינו סיבה מספקת לעונש טביעתם בים?!

מלך במשפט יעמיד ארץ

כדי לבאר זאת, נקדים תחילה לבאר מדוע באמת המצרים התנהגו בערמומיות בשעבוד ישראל במצרים.

ונביא על כך את לשון הספר 'עבודת הגרשוני' בשם הגר"א:

כי אין מדריך המלוכה, הגם שיהיה המלך אכזר גדול מאד, בכל זאת אין בידו וברשותו לצאת מחוק המשפט לעשות עוולה מפורסמת ובגלוי, מפני שירא שלא תעלה מרידה עליו מאנשי מדינתו, בעזרתם כי עשה עוולה בהם על לא דבר, כי יכול לעשות לכולם עוולה בלי משפט. על כן צריך המלך להתנהג במשפט, כמו שכתוב (משלי כט, ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ".

ואכן, כך נראה ויחיד גם בימינו, שאף במדינות שיש בהם שלטון דיקטטורי, לעולם לא הורגים אנשים סתם, ולכל היותר 'מעלימים אותם' באופן מסתורי, או שממציאים הסברים והאשמות שונות. והסיבה היא - מפני ששלטון ומלוכה יכולים להתקיים רק כשיש

סדר ומשפט הגיוני, שאם לא כן - כל העם יחיו בחשש ובלחץ שעלולים לעשות זאת גם להם, וימרדו במלכות.

ולכן גם כשעושים משפטי שקר ועוול, תמיד הכל נעשה כביכול לפי הכללים והחוקים, ולא פועלים באופן סתמי בלי שום קשר לכללי המשפט, כי אכן, מלכות יכולה להתקיים רק כשיש משפט.

ובאמת, כמלכותא דארעא כן מלכותא דרקייעא - גם הנהגת הקב"ה בעולמו באופן הזה, וכל הנהגותיו נעשים לפי כללים של משפט מובן והגיוני לדעת בני אדם, בלי יציאה משורת הדין. מפני שרק באופן כזה ניתן להדבק בו ולהנהיג בחוקי המלכות שלו, מה שאין כן אם יתנו עושים ומתנות בלי שום קשר למעשי בני אדם ובלי כללים ומשפט, הרי זה חורבן של כל הקשר אליו וההליכה בדרכיו.

סיבה נוספת לכך שהקב"ה נוהג רק בצורה של משפט מובן והגיוני, מפני שרק באופן הזה אדם יכול להתחבר לעקרונות של המלכות, ולהיות חלק ממנה.

על כך כותב הרמב"ם (מעילה פ"ח ה"ח) "ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף עניינם כפי כוחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו טעם אל יהי קל בעיניו".

ויש להתבונן: מדוע המושל הראשון הוא שצריך להבין את משפטי התורה, ורק כשלא מבין - יאמין בדבר ה' כפי שהוא, ולא להיפר: שתחילה יאמין ולידע סוף עניינם כפי כוחו, הוא אמת נצחית בכל אופן, ורק כחוספת ינסה גם להבין את דבר ה'.

התשובה על כך היא, שאין מטרה רק בעשייה חיצונית של המצוות, אלא בעיקר לחבר את האדם לחוקי של הקב"ה שיהיה חלק ממלכותו, ובכדי להעמיד מלכות שהאדם יתחבר אליה, מוכרחים להבין את ההגיון שמאחורי הדברים.

כיצד נעשה השינוי מהכללים בקריעת ים סוף?

לאור זאת יש להתבונן, אם אכן הקב"ה מתנהג רק על פי משפט ודין, ובאופן של חוקים וכללים הגיוניים ורגילים, כיצד נעשה הנס של קריעת ים סוף? והלא היתה שם יציאה גמורה מן הכללים, והרס לכל חוקי הטבע?

שהרי כל נס אחר שהיה במהלך שנות עולם התבסס על שינוי קל בחוקי הטבע. לדוגמא, להעמיד חמה, להוריד גשם בקיץ, ואפילו להקפיא את המים. אבל כאן בקריעת ים סוף היה דבר והיפוכו: המים נשארו מים נוזליים ובכל זאת עמדו. והתנהגות כזו היא שבידה גמורה של כל הכללים וסדרי הטבע.

חז"ל אומרים "קשה זיווגו של אדם בקריעת ים סוף" (סוטה ב). ותמוה, כיצד ניתן לומר ביחס לקב"ה שיש דבר שהוא 'קשה' לו כביכול? והרי הוא ברא את כל העולם ומנהיג אותו בכל רגע. לא יתכן שיש דבר ש'קשה' לו!

אלא שהביטוי 'קשה' נאמר כלפי כל הנהגה שיוצאת מסדר הטבע הרגיל, וכך אכן אירע בקריעת ים סוף שהקב"ה עצר את המים הנוזליים - נגד טבע, וזו הנהגה שהיא כביכול 'קשה', מפני שהיא צריכה 'לשבור' ו'להתגבר' על הנהגה הטבעית המסודרת.

מה פשר הדבר שנעשתה הנהגה כזו ששוברת את כל המערכות?

הנהגה עם האדם לפי הנהגתו בעצמו

התשובה על כך היא, שהנהגה של הקב"ה עם האדם היא באותה דרך שהוא נוהג בעצמו. ואם האדם נוהג בצורה שמעבר לכללים, גם עמו נוהגים באופן הזה, והוא זוכה להנהגה שלמעלה מן הכללים. וכן, אם האדם מתנהג בצורה גרועה, אף מן השמים נוהגים עמו מידה כנגד מידה באותה צורה גרועה.

בדומה לזה מצינו בגמרא (שבת קכז:) "כשם שדנתי לזכות - המקום ידן אותך לזכות". ובספרים הקדושים הרחיבו וביארו שבאותה צורה שאדם דן את חבריו, בקפדנות או במידת הרחמים, כך נוהגים אף עמו עצמו מן השמים.

פשר הדבר הוא, שבשמים דינים את האדם רק באופן של 'משפט', ואין אפשרות לנהוג בוותרות שמלמדת על זלזול בחוקי המשפט והמלכות. וכך אמרו (בי"ק ג.) "כל האומר הקב"ה ותן, יותרו חייו". ולכן באדם רגיל המשפט נעשה במידת הדין בלא לוותר ולרחם.

אלא שאם האדם עצמו נוהג עם חבריו במידת הרחמים לפנים משורת הדין, פירוש הדבר שהוא מבין שהנהגת הרחמים הזו היא לא וותרנות וזלזול, אלא היא הנהגה מתחשבת שקיימת גם בתוך מערכת המשפט. ואם כן, עם אדם כזה ניתן לנהוג במידת הרחמים בלא לחשוש שהוא יסיק מכך זלזול ובזיון בחוקי של הקב"ה.

טביעת המצרים בערמומיות

והנה, בפסוק הקודם למדנו על הסיבה שגרמה את ההנהגה הניסית של קריעת ים סוף לישראל, והיא ההתנהגות הלא טבעית שלהם להעמיד את האידילי ואת דבר ה' לפני עצם החיים, ולצדד במסירות נפש לתוך הים בדעה צלולה. מה שגרר ממילא הנהגה עליונה ולא טבעית גם מצד הקב"ה.

אולם היה נס נוסף - גם המצרים נכנסו לים והמים נשארו עומדים בשבילים! וברור שכל רגע שהמים הנוזליים נשארו עומדים הוא נס חדש בפני עצמו, והיה אפשר להרוג אותם בדרכים אחרות בלי לעשות להם את הנס המחודש הזה. ואם כן, מה הסיבה שהקב"ה המשיך להחזיק את המים בצורה לא הגיונית ולא טבעית, גם עבור המצרים?

על כך משיב הפסוק - בגלל שהם שועלים הנוהגים בצורה ערמומית וכביכול באופן של 'משפט', לכן גם הקב"ה בחר להעניש אותם בצורה הערמומית הזו.

ועל כך אמרו חז"ל (סוטה יא.):

הבה נתחכמה לו - למושיעין של ישראל, נדונם במים (והשליך העניקות לים), שכבר נשבע הקב"ה שאינו מבאיר מבול לעולם. והן אינן יודעין שהוא אינו מבאיר, אבל הן באין ונפלין בתוכו, וכן הוא אומר: 'ומצרים נסים לקראתו'. והיינו דכתיב 'כי דבר אשר זדו עליהם' - בקדירה שבישלו בה נתבשלו.

הם 'אחוזו לנו', ולכן גם הקב"ה 'אחז' אותם בתוך הים, באופן שהם לא נזהרו וסברו שהם בטוחים בכניסתם לים. עד שבהיותם שם בתוך הים - חזרו המים להנהגתם הטבעית, והתקיים בהם נוסח הפסוק לברית מילה 'הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית'.

לשיעור המלא 073.295.13.81

מספר השיעור: #33292321

בינה יתירה - יסודות האמונה לנשים ובנות הסמינרים על פי ספר "דרך השם" לרמח"ל

בינה יתירה

הסיבה לפערים בהתמודדות עם תיקון המידות [חלק א]

שניתנה לו, הוא מייצג את הגילוי של התכונה והמידה הזו של הבורא באופן האיכותי שלה.

שלושה אפשרויות לגילוי כבוד ה' באמצעות המידות והתכונות של האדם

אולם, גילוי מידותיו של הבורא באמצעות הליכותיו של האדם יכול להתהוות בשלושה אופנים.

נציג את האופנים הללו בדוגמא של מידת ה'אמת':

האופן הראשון: איש שכולו אמת

יש מי שהוא איש אמת בכל מהותו. טהור, נקי וזך. מעולם לא הוציא מפיו מילה שאינה אמת מוחלטת. הוא יודע היטב מהו שקר, ופועל בכל התחומים רק על פי האמת המוחלטת.

כל מכריו מעידים על היותו איש אמת, מכריזים ואומרים: "כך נראה יהודי אמת! זוהי צורתו של האדם השלם!"

אדם זה מגלם במעשיו את מידת האמת של הבורא באופן הכי בהיר ונגלה.

הרמח"ל בספר דרך ה' עומד על כך, ומבאר את הסיבה להבדלים הללו:

"ואנחנו הנה הוא יתברך שמו עושה כל העניינים האלה בחכמתו הנפלאה, הכל כפי מה שראוי לטובת כלל ברייתו, והוא דן את הבריות בכל מצביהם כפי מה שהם באמת".

למה מתכוון הרמח"ל?

גילוי אלוהי באמצעות "הלכת בדרכיו"

כדי להבין את דברי הרמח"ל, עלינו להכיר יסוד גדול הנותן לנו מימד חדש אודות תפקידו של כל יחיד ויחיד בגילוי כבוד ה' בעולם:

אחת הדרכים המרכזיות לגילוי כבוד ה' בעולם, היא באמצעות יישום הצייו האלוהי של "הלכת בדרכיו".

כאשר אדם מתנהג באצילות, ומגלם בהליכותיו את מידותיו של הבורא, הוא מגלה את כבוד ה' בעולם.

בורא עולם נותן לכל אדם את התכונות המתאימות לו. וכאשר הוא משתמש באופן הנכון במידה או בתכונה

מה הסיבה לפערים?

בהתמודדות עם עבודת תיקון המידות יש פערים עצומים בין אדם לאדם, ואף באדם עצמו ישנם הבדלים מהותיים בהתמודדות עם מידה אחת לעומת זולתה.

לא פעם אנו נתקלות במצבים בהם אנו זוכות לסייעתא דשמיא גדולה בעבודת ה', ולעומת זאת לעיתים אנו נתקלות בחומות בצורות של מניעות, הפרעות, תקלות וטורדות, העומדות וחוצצות בינו לבין השגת השלמות ומילוי שאיפותינו הרוחניות.

מה פשר ההבדלים הללו, מדוע לפעמים יותר קל ולפעמים קשה מאד?

גם הבידול בין אדם לאדם נשגב מבינתנו. יש מי שמשיגה בקלות מעלות רוחניות גבוהות, ויש מי שמקבלת על עצמה קבלה טובה ונתקלת בכל מיני מניעות. תאוות עצומות שמכריעות את הבחירות שלה, תקלות ואירועים שונים שחוסמים את דרכה ומרחיקים ממנה את האפשרות ליישם ולהגשים את שאיפותיה.

ההבדלים הללו מעוררים את השאלה: מדוע זה כך? מה פשר הדבר שלכל אחת רמת קושי שונה בהתמודדות?

התנאים הנדרשים לקליטת ידע וערכים [ח]

קצב אישי [חלק ב']

סדרת המאמרים הנוכחית עוסקת ביסודות 'תהליך העיכול המחשבתי', ובמאמר הקודם התחלנו לבאר את יסוד הקצב האישי. התבאר שתהליך העיכול המחשבתי נעשה בקצב ייחודי לכל אדם. והוא משתנה לא רק בין אדם לאדם לפי הכלים והכישורונות שהקב"ה נטע בו, אלא גם בתוך אותו אדם עצמו. לפי התקופה, התחושות והעומס הרגשי שבהם הוא מצוי.

במאמר זה נמשיך לעסוק באותו נושא, ונבאר מדוע לא כדאי לדחוק ולזרוז את קצב הקליטה מעבר ליכולותיו האישיים של כל ילד.

אי אפשר לזרוז את הקצב בכוחניות

"העיכול המחשבתי" הוא תהליך שמתרחש בתוך האדם, בכוחותיו שלו בלבד, ואין לאדם מבחור יכולת אמינית להאיץ את הקצב הזה באמצעים חיצוניים של לחץ או כפייה. ואף האדם עצמו, אינו יכול לכפות על עצמו עיבוד מחשבתי מהיר יותר מהקצב הפנימי שלו. כאשר מנסים לעשות זאת - התוצאה לרוב תהיה הפוכה.

נשתמש שוב בדוגמה של 'מחשב'. כפי שפירטנו במאמר הקודם, כל מחשב עובד בקצב אחר - לפי איכות המעבד, גודל הזיכרון, והעומס שמוטל עליו. כשהמחשב מתאמץ לבצע מספר פעולות במקביל, או שהזיכרון שלו מלא, או המעבד חלש - הוא יתחיל להאט, להיתקע ולעיתים אף לקרוס. ואם ננסה להכריח אותו לעבוד מהר יותר על ידי פתיחת עוד ועוד תוכנות או דרישות מהירות - המחשב לא ישתף פעולה, אלא יכבה את עצמו ויכנס למצב של קריסה. הדבר ההגיוני היחיד הוא להמתין בסבלנות שהתהליך יתבצע בקצב שמותאם ליכולות המחשב, מבלי לנסות למהר אותו בכוח.

כך גם כשמדובר בילד. ניסיון לזרוז קצב לימוד או קצב קליטה של ילד על ידי לחץ חיצוני - לא זו בלבד שלא יניב תוצאה אמיתית, אלא גם עלול לגרום תוצאה הפוכה: הילד עלול לפתח ח"ו "ריאקציה" כלפי הלימוד, ובמקום לספוג את חומר הלימודים, לחוש תחושת ריחוק וחוסר חיבור עז הנלמדים.

נמחיש זאת באמצעות דימוי פשוט: אדם יורד במדרגות, וברגע מסוים מישוה מאחור דוחף אותו כדי לזרוז את ירידתו - התגובה הטבעית היא התנגדות אינסטינקטיבית. הגוף נרתע אחורה כדי להגן על עצמו. כך גם בדחיפה רגשית או שכלית - התוצאה אינה הגברת הקצב, אלא דווקא נסיגה.

דוגמה נוספת: אדם רעב שמקרב מאכל לפיו, ואז מישוה מתוך רצון להטיב לו ולזרוז את אכילתו תוחב בכוח את האוכל לכיוון פיו - ברוב המקרים תהיה תגובת דחייה, הגוף יתנגד למה שנכפה עליו. כך גם בלמידה ובעיבוד מחשבות - כאשר מנסים להאיץ תהליך של מתרחש באופן טבעי, ומערכת הפנימית מגיבה בהסתגלות, ניתוק או חוסר קבלה.

לחץ גורם לפעולות חיצוניות בלי חיבור

פעמים רבות נראה כלפי חוץ כאילו הלחץ דווקא עוזר - הילד מתחיל ללמוד מהר יותר, עונה תשובות, מתנהג אחרת. אך בפועל, לא תמיד מדובר בהפנמה אמיתית. לא פעם מדובר בפעולה חיצונית בלבד, שנעשית כדי לרצות את ההורה או את המלמד, ולא מתוך תהליך פנימי. הלמידה במקרה כזה אינה שלמה - הילד מדלג על שלבים בעיבוד, אינו שווה עם המידע, ואינו מתחבר אליו ורגשית או שכלית.

וכשדוחקים באדם ומצפים ממנו לפעול בקצב שאינו תואם ליכולותיו - הוא עלול לאבד את הקשר עם עצמו, להפסיק לפעול מתוך רצון אישי, ולהתנהל מתוך לחץ חיצוני בלבד.

נשים לב שהדבר האחרון המוזכר בפסוק (דברים כו, ז) "וְיָרָא אֶת עֵינָיו וְאֶת עַמְלָנוּ וְאֶת לִחְצָנוּ", הוא הלחץ, ובהקדה מפרשים "לדחצנו - זה הדחק". הדחק - הלחץ הכפוי,

האופן השני: אדם הנלחם על השגת מידת האמת

אדם זה חי בסביבה שהאמת אינה נר לרגליו. האוירה סביבו היא אוירה של שקרים - אנשי מרמה, אוירה של 'קומבינות', בלי שום ערך למידת האמת.

ביום מן הימים הוא שומע שיחת חיזוק אודות חשיבות מידת האמת, ומחליט להתחזק במידה זו ככל יכולתו. הוא מפנים שחיים המבוססים על תשתית של אמת הם חיים של קרבה לבורא ששמו אמת וחותמו אמת, ומקבל על עצמו להידבק במידה חיונית זו.

אמנם יישום הקבלה נחקל בקשיים לאין סוף. שוב ושוב הוא מוצא את עצמו מתמודד מול האתגר אותו קיבל על עצמו. הוא אומר אמת ומפסיד בשל כך פעם אחר פעם, וכאשר הוא נכשל באמירה של שקר ומתקן את עצמו, הוא זוכה לתגובות של לגלוג שמסבות לו צער ובושה גדולה. למרות זאת הוא ממשיך. מתגבר על המכשולים ועל הנפילות, נופל פעם אחר פעם וקם בגבורה ובאומץ.

גם אדם זה זוכה במעשיו לגלות את כבוד ה' בעולם במידת האמת, אמנם באופן אחר ושונה מ"איש האמת".

אדם זה מספר לנו בעצם המאבק והנפילות הרבות שלו, את שוויה וערכה של מידת האמת. עד כמה שווה להילחם ולהיאבק על קניינה של מידה זו.

זהו גילוי האמת באופן של מלחמה עתירת עמל יזע ויגיעה אין סופיים. וגם זה אופן של גילוי.

האופן השלישי: אדם שכולו שקר

האופן השלישי של גילוי כבוד ה' באמצעות המידות והתכונות, הוא גילוי על דרך השלילה.

אדם המגלם במהותו את מידת השקר באופן הבזוי ביותר, מכיר בעצם מהותו כיצד נראה אדם הרחוק מהליכותיו של הבורא, ועד כמה שנואים ודחויים מעשיו רק בשל היותו רחוק כל כך מהציווי של "והלכת בדרכיו".

אכן, גם אדם זה "מגלה" את האמת באמצעות הכיעור הגלוי של השקר שלו. כל מי שנפגש עמו ונתקל בתככים וברמאויות המאפיינות אותו, מודה בשפלות המאפיינת אדם זה ובגדולתה של האמת.

גם זה אופן של גילוי כבוד ה'. אם כי, בדרך עקיפה.

כיצד יתגלה כבוד ה' באמצעותנו? הבחירה בידיים שלנו!

לכך מכוונים דבריו של הרמח"ל:

כבוד ה' יתגלה בסופו של דבר באמצעות מידותיו של כל אדם ואדם, ובידו הבחירה באיזה אופן זה יתרחש: האם באמצעות האצילות והרוממות, האם באמצעות עמל מפרך ומלחמה תמידית, או חלילה על דרך השלילה בהתגלמות החיסרון והדחייה שתתעורר בלב הזלזול מול כיעור המעשים.

גילוי עמוק יותר

התחושה המלווה את האדם המתמודד עם ניסיונות ונפילות היא לעיתים תחושה של ריחוק. הוא עלול להרגיש שבורא עולם אינו מעוניין בו חלילה, או במקביל מעוניין וחפץ יותר בזולתו, הכובש בקלות יעדים בעבודת ה'.

הרגשה זו היא הרגשה מוטעית ושקרית ממש. בורא עולם מעוניין בכל יהודי ויהודי לפי מעשיו. הגילוי האלוכי נעשה גם באמצעות בעל המידות הנאצלות, וגם באמצעות האדם המתמודד, אשר מהווה סמל ודוגמה לאדם המוכן להקריב את עצמו בשביל תיקון המידות.

אדרבה, פעמים שגילוי כזה שבא בטרחה ומאמץ, הוא גילוי עמוק יותר, מתוך יותר ומרהיב יותר מהגילוי הקל של בעל המידות הנאצלות.

לשיעור המלא 073.295.13.81
מספר השיעור: *38971195#

073-2951381

להארות, לתרומות והנצחות, ולקבלת הגיליון מידי שבוע בדוא"ל - a0732951381@gmail.com

"ותן בליבנו להבין להשכיל לשמוע"
קו השיעורים שע"י "מכון להבין" באמצעות מערכת קול הלשון

